

Το κοινοβιακό πνεύμα της Ορθοδοξίας δεν εκφράζεται με τον κολλεκτιβισμό αλλά με την ομοψυχία

Ορθοδοξία / Ηθική

Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=178809>]

Ο νεοφιλευθερισμός, που χαρακτηρίζεται ως ιδεολογία της παγκοσμιοποίησης και αποτελεί μετανεωτερική μετεξέλιξη του καπιταλισμού, δεν έπαυσε και στην μετεξέλιξή του να διατηρεί το «πνεύμα του καπιταλισμού». Το πνεύμα όμως του νεοφιλευθερισμού, που είναι πνεύμα άκρατου ατομισμού, έρχεται σε αντίθεση προς το κοινοβιακό πνεύμα της Ορθοδοξίας. Εδώ βρίσκεται και μια μόνιμη αιτία δυσαρμονίας των ορθοδόξων λαών με τους λαούς του δυτικού κόσμου και κυρίως του προτεσταντικού.

Το πνεύμα των ορθοδόξων λαών δεν εναρμονίζεται με το ατομοκρατικό δυτικό πνεύμα. Η Ορθοδοξία συμβάδιζε διαχρονικά με τον κοινοτισμό που επικρατούσε

στην Νοτιοανατολική Ευρώπη και την Εγγύς Ανατολή, ενώ με την σύμπραξη της αναπτύχθηκε ο πολύμορφος και πολύπλευρος κοινοτισμός του απόδημου Ελληνισμού[12]. Το πνεύμα αυτό βρίσκεται πλησιέστερα προς το κολλεκτιβιστικό πνεύμα του σοσιαλισμού ή του κομμουνισμού. Γι' αυτό άλλωστε και τα καθεστώτα αυτά βρήκαν προσφορότερο έδαφος στις παραδοσιακά ορθόδοξες χώρες. Παραταύτα ούτε το κολλεκτιβιστικό αυτό πνεύμα επιδοκιμάστηκε ή έγινε αποδεκτό, όπως απέδειξαν και τα πράγματα.

Το κοινοβιακό πνεύμα της Ορθοδοξίας δεν εκφράζεται με τον κολλεκτιβισμό αλλά με την ομοψυχία, που αποτυπώθηκε με τον πληρέστερο τρόπο στο πρωτοχριστιανικό κοινόβιο[13]. Το πνεύμα αυτό δεν καλλιεργείται με την αναφορά σε κάποιον εξωτερικό σκοπό ή με την επιδίωξη κάποιας αντικειμενικής ωφέλειας, αλλά βιώνεται σε επίπεδο προσώπων ως αυτοσκοπός. Ο κολλεκτιβισμός δεν δημιουργεί ομοψυχία, αλλά αποτελεί μία διαφορετική μορφή ατομισμού. Όπως εύστοχα επισημάνθηκε, «ο κολλεκτιβισμός αγνοεί τον πλησίον, με την ευαγγελική σημασία της λέξεως, και είναι η συγκέντρωση των απομεμακρυσμένων ατόμων... αγνοεί την αξία του προσώπου»[14].

Ο καπιταλισμός και ο κομμουνισμός δεν περιορίζονται μόνο στην διάρθρωση και την προώθηση της οικονομίας, αλλά εκφράζουν και μία ατομοκεντρική ιδεολογία που τείνει να προσομοιωθεί με θρησκεία. Ιδίως μάλιστα ο κομμουνισμός εντάσσεται στα όρια της εκκοσμικευμένης θρησκείας. Αν πάλι σήμερα άρχισε να

γίνεται λόγος για μεταεκκοσμίκευση, αυτή δεν εκλαμβάνεται ως επιστροφή στην μη εκκοσμικευμένη θρησκεία, αλλά ως προσπάθεια επανενεργοποίησης ή ακριβέστερα ως αποδοχή της επανενεργοποίησης της θρησκείας στον δημόσιο χώρο[15].

Στην εποχή μας μέσα στο κλίμα του νεοφιλελευθερισμού και της παγκοσμιοποίησης το λεγόμενο κράτος δικαίου, όπως και το κράτος προνοίας, αποδυναμώνονται μέχρις αφανισμού. Η ύπαρξη υπερεθνικών κέντρων, που ελέγχουν σε μεγάλο βαθμό την οικονομία, την πληροφόρηση, την διαμόρφωση της κοινής γνώμης και τις πολιτικές εξελίξεις, μειώνει την σπουδαιότητα των εθνικών κρατών και των κυβερνήσεών τους. Αποδυναμώνονται τα εθνικά κράτη, αφαιρούνται εθνικά δικαιώματα, δεσμεύονται νευραλγικές κρατικές αρμοδιότητες και προωθείται η ομογενοποίηση και ο εκλεπτυσμένος η ο απροκάλυπτος ολοκληρωτισμός. Τα μέσα του κράτους κατά την άσκηση της οποιασδήποτε κοινωνικής η άλλης πολιτικής περιορίζονται η και εκμηδενίζονται. Έτσι αποδεικνύεται όλο και περισσότερο η αδυναμία του να βοηθήσει την κοινωνία και τους πολίτες του.

Από την άλλη πλευρά ζωτικά προβλήματα των πολιτών που συνδέονται με την διαβίωση ή και την επιβίωσή τους, όπως είναι η υγεία, η παιδεία, η εργασία, η κοινωνική ασφάλεια, το περιβάλλον, όχι μόνο δεν επιλύονται, αλλά και διογκώνονται. Γίνεται όμως φανερό ότι οι εξελίξεις αυτές μακροχρόνια είναι διαλυτικές για το σύνολο της κοινωνίας και καταστροφικές για ολόκληρη την ανθρωπότητα. Έτσι η χίμαιρα της παγκοσμιοποίησης φέρνει στο προσκήνιο της επικαιρότητας την αναζήτηση της παγκοσμιότητας, που επαγγέλλεται η Ορθοδοξία.

Η παγκοσμιότητα δεν έχει κολλεκτιβιστικό αλλά προσωποκεντρικό χαρακτήρα. Δεν θυσιάζει το πρόσωπο στην κοινωνία, αλλά βλέπει στο κάθε πρόσωπο ολόκληρη την κοινωνία. Το τελευταίο αυτό στοιχείο, που κατορθώνεται με την απεριόριστη διάνοιξη του προσώπου στην οριζόντια και την κατακόρυφη κοινωνικότητα, διαφοροποιεί την ορθόδοξη θέση από την πρόταση κάθε κοινοτικού πολιτικού συστήματος[16]. Είναι όμως προφανές ότι αυτό δεν είναι πρωτίστως θέμα αλλαγής πολιτικού συστήματος αλλά παιδείας και αγωγής.

Από εδώ μπορεί να προέλθει μια όντως προοδευτική και δημιουργική πνοή στην πολιτική, που θα εκφράζει το «πνεύμα της Ορθοδοξίας»· στην πολιτική, που θα παύσει να περιφρονεί ή και να καταπολεμεί ως αντιδραστική την Ορθοδοξία, αλλά θα προσεγγίζει και θα κατανοεί, ως ένα τουλάχιστο βαθμό, το κοινοβιακό της πνεύμα. Η μετανεωτερικότητα με το τέλος των ιδεολογιών πρέπει μάλλον να

διευκολύνει ένα τέτοιο εγχείρημα.

[12] Βλ. Ν. Πανταζόπουλου, *Ο ελληνικός κοινοτισμός και η νεοελληνική κοινοτική παράδοση*, Παρουσία, Αθήνα 1993, σ. 54 και 73-74.

[13] Βλ. Πραξ. 2,44 κ.ε.

[14] Ν. Μπερδιάγιεφ, *Βασίλειο του Πνεύματος και Βασίλειο του Καίσαρα* (μετάφρ. Β. Γιούλτση), Πουρναράς Θεσσαλονίκη 22002, σ. 151.

[15] Βλ. Ράτσιγκερ Γιόζεφ-Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ, *Χάμπερμας Γιούργκεν, Η διαλεκτική της εκκοσμικεύσεως. Λόγος και θρησκεία, Εστία, Αθήνα 2010.*

[16] Για τον ελληνικό κοινοτισμό βλ. ιδίως Κ. Καραβίδα, *Σοσιαλισμός και κοινοτισμός, Κοραής, Αθήνα 1930.* Ν. Πανταζόπουλου, *Ο ελληνικός κοινοτισμός και η νεοελληνική κοινοτική παράδοση*, Παρουσία, Αθήνα 1993.

<http://bit.ly/2BR5Qim>